

NÉPÚJSÁG

A természet kalendáriuma

CLIII.

*Júniusi derű: bőség, júniusi sár: szükség.
Júniusi sár koldusbotot nyomhat a gazda kezébe.*

A somlyói nyereg Pünkösdszombatján. Heve után a szeszélyes időjárás bizony az éppen kalászbba szökkenő gabonának árthat. A meleg napok rekkenő hősége ellenben pipacsot lenget a dombháton. A virágzó rét ékes szépsége sokszínűségében is felülmúlhatatlan.

Közeleg a nyár, bármikor elkezdődhetnek a kabóca koncertek. A mediterrán tengerpartok mentén biztosan találkozhatunk a kabócák leghangosabb képviselőivel. A felmelegedés az oka, hogy nálunk is gyakorta hallani nyáron kabócát ciripelni. Mindig is élt nálunk ez a rovarcsoport, még hozzá több száz faja. Jó otthonra találnak egy-egy városi park öregedő fáiban, és elszaporodnak.

A nőstények tojócsöve fűrészes: ezzel felvágják a növény szövetét, hogy elhelyezhessék petéiket a fiatal hajtások belébe. A lárvák a fák nedveit szívják. Vannak közöttük egészen aprók (2 mm körüliek), de a trópusokon 11 cm-nél hosszabb fajaik is élnek. A Kárpát-medencei fajok többsége nem éri el a 10 mm-t sem. Mintegy 600 fajukból Dél-Európában csak mintegy 18 tenyészik. Hazai legnagyobb faj az *énekeskabóca* (*Cicada plebeja* Scop.) Színe fekete, pajzsa és előtora sárgás, potroha oldalt fehéres, szárnyai sárgásbarnán ereztettek. Hossza 30 mm. A valamivel kisebb *mannakabóca* (*C. orni* L.) sárgás színű, alul világos, fölül feketésen mázolt, potroha vörhenyesen szegélyezett. Petéit levelekbe rakja s a sebhelyen manna-cseppek jelennek meg. A zenélő mannakabóca és az óriás énekeskabóca őshonosak nálunk. Úgy mondják, amerre a szőlő megterem, ott a kabóca is megél. A szőlőtermesztés határán túl azonban nem mennek.

Bár hangjuk alapján gyakran összetévesztik őket, a kabócaknak nem a tücskök, hanem a levéltetvek rokonai, szűrő-szívó szájszervük alapján a szipókás rovarokhoz tartoznak. Minden kabóca és levéltetű testében parányi, egysejtű gombák élnek nagy tömegben, ezek a bélcsatorna szomszédságában egy külön szervben tenyésznek és a keményítő felhasználásánál van fontosabb szerepük. A gombákat a nemzedékről-nemzedékre úgy adják át, hogy mielőtt a nőstény petéit lerakná, minden petébe néhány gombasejt nyomul. *Félfedelesszárnyúak*, mígnem a tücskök az egyenesszárnyúak rendjébe tartozók egyik családját adják. Amikor egy kabóca megül, szárnyának alakja gyakran háztető formában helyezkedik el a hátán, ami a tücskökre nem jellemző. A kabócák vastag hátulsó lábuk ugrólábbá alakult, így könnyen tudnak szökdecselni, és az üldözőik elől egy pillanat alatt elugranak. De ritkán repülnek.

Az énekes kabócák szabályos dobfelszereléssel rendelkeznek. Potrohuk tövén két, vékony kitinhártya van. Ezek fölött egy-egy fedő csüng, akár egy fél cintányér. A hártákat egy vékony kitinpálcával ütögeti, ehhez két, erős izom kapcsolódik. A hárták hozzáütődnek a fedelekhez, és zörgő zajokat keltenek. A potrohüreg rezgése fölerősíti a „dobpergést”. Az énekes kabócák koncertnaptárában a napsütéses órák a szórakoztatás ideje.

Az ógörögök kalitkába zárták őket, mint az énekes madarakat. Meg is becsülték őket, Athénban az arisztokrata nők fejdíszei közt aranyból készült kabóca is volt. A kínaiak szintén tartottak kabócákat díszes kalitkáiban.

Már az ókorban észrevették: a muzsikálás a hímek specialitása. **Brehm** *Az állatok világában* idézi a rhodoszi komédiaköltő **Xenarchoszt**, aki ezt a – szerinte nagyon udvariatlan – versikét írta erről:

*A kabóca vígan él,
Felesége nem beszél.*

A hím kifejezetten azért csap akkora zajt, mert tetszeni akar a nőtényeknek.

*Mit tesz nyáron a kabóca?
Zirreg-zürrög, nincs más dolga.
Hogy is lenne, amíg nyár van,
térzene zizeg a tájban.
Bezzeg a sok süket hangya
a zürrögést nem hallgatja.
Magokat gyűjt, egyre futkos,
szűk a nyár ilyen sok cucchoz.
Elég lesz hallgatni télen,
ahogy zörget a sok tétlen,
hogy egy kicsi segély kéne,
mivel a tél túl keményke.*

- írja **Miklya Zsolt** *A kabóca és a hangya* versében -

*»Túl keményke? Jól nézünk ki!«
Mit csináltál nyáron, kabci?» –
így a hangya. »Ziribelttem,
utcazenész volnék, jelzem.«
»Utcazenész? Akkor bírd ki
a telet is, Paganíni.
Nekem a tél kóruspróba.
Te meg kódulj a Tescóba'«*

A valóságban? Közép Európában elterjedt faj a **bőrös kabóca**, amely rozson, búzán, zabon és különféle cserjéken él. Alig négy milliméteres. Petéiket gyakran szalmára, vagy a gabonák gyökereire rakják, amelyek környékén sűrűn előfordulnak hangyabolyok is. A hangyák boldogan befogadják a bőrös kabócák nőtényeit, amikor azok éppen a szaporodásukról gondoskodnak. Ezt nem egészen önzetlenül teszik. A lárvák édeskés ürüléket bocsátanak ki magukból, amit a hangyák boldogan lenyalogatnak. Ebben a probiotikus kapcsolatban mindenki jól jár: a lárvák védett helyen vannak, és a hangyák is mindennap megkapják a maguk édességét.

E békés egymás mellett élés példájával búcsúzva mára, maradok kiváló tisztelettel:

Kiss Székely Zoltán

Kelt 2015-ben, Szent Iván hava kezdete előtt három nappal

1. kép Óriás énekeskabóca rekkenő hőségben

2. kép Pünkösd ékes szépsége a somlyói nyeregben